

Naziv predmeta: **Povijest**

Nastavna cjelina: **Hrvatska u razvijenom i kasnom srednjem vijeku (XII. - XVI. st.)**

Nastavna jedinica: **Dinastičke promjene - dolazak Arpadovića**

Razred: **II. razred - opća gimnazija**

➤ **Hrvatsko kraljevstvo nakon smrti Dmitra Zvonimira:**

- jedini **Zvonimirov** sin **Radovan** umro je još za očeva života, jedan dio plemstva je za kralja priznao posljednjeg **Trpimirovića, Stjepan II. (1089.-1091.** - nećak Petra Krešimira IV.);
- udovica kralja Zvonimira, Jelena, pozvala je svog brata, ugarsko kralja **Ladislava Arpadovića** da preuzme hrvatsku krunu;
- **1092.g.** Ladislav Arpadović kreće osvojiti Hrvatsku, no istodobno u Ugarsku provaljuju nomadi **Kumani** i on se mora vratiti, Slavonija ostaje pod ugarskom vlašću, tu je za kralja postavljen Ladislavov nećak **Almoš**;
- **1094.g.** osnovana je biskupija u **Zagrebu** s ciljem učvršćenja kršćanstva i ugarske vlasti u Slavoniji, prvi biskup bio je **Duh** (iz Češke);
- u južnom dijelu Hrvatske, kraljem se proglasio velikaš po imenu **Petar**, čije je središte bilo u Kninu (starija historiografija smatrala je da je bio iz roda Svačića ili Snačića, no to se ne može dokazati);
- dalmatinski gradovi, uslijed nesigurnih prilika, priznaju za svog zaštitnika mletačkog dužda (kojem je bizantski car prenio svoja prava na Dalmaciju).

➤ **Koloman Arpadović (1095-1116)**

- **1097.g.** poslao je vojsku po svoju zaručnicu u Biograd, kralj Petar nije dopustio Mađarima prolaz preko svog teritorija, došlo je do bitke kod Gvozda, gdje je Petar poginuo (Petrova Gora);
- **1102.g.** Koloman se nagodio s hrvatskim plemstvom da ga prizna za svojeg kralja - **Pacta Conventa**, a on im je priznao pravo na posjede i sve stare povlastice, položili su mu vazalsku prisegu, a on se u Biogradu okrunio hrvatskom krunom;
- stvoreno **Hrvatsko - ugarsko kraljevstvo, personalna unija** dva kraljevstva za zajedničkim vladarom;
- **1105.g.** Koloman zauzima dalmatinske gradove: Trogir se predao bez borbe, dok su Zadar i Split osvojeni silom, srednjovjekovna Hrvatska u zajednici s Ugarskom dobila je mogućnost sigurnog i mirnog razvoja;

- hrvatskim je zemljama upravljao **ban** u kraljevo ime, od početka XII. st. ustalilo se imenovanje posebnog bana za **Slavoniju** i posebnog bana za **Primorje (Hrvatsku i Dalmaciju)**;
- **županije** - su upravne jedinice, upravitelji su **župani** - kraljevi povjerenici zaduženi sa sklupljanje poreza i održavanje vojske;
- **Slavonija**: kraljevska vlast je tu jača, osnivaju se novi gradovi, krče se šume i provodi kolonizacija, kraljevi imaju vlastite posjede i dijele zemlju vazalima, razvija se klasično feudalno društvo;
- Hrvatska južno od Gvozda, kraljevska vlast gotovo se ne osjeća, Hrvatska ima vlastiti porezni sustav i vojsku, velikaške obitelji vode samostalnu politiku, **knezovi Bribirski** - Šubići između Šibenika i Zadra, **knezovi Krčki** - Frankapani, **Kačići** u Neretvanskoj kneževini;
- dalmatinski gradovi Zadar, Split, Trogir, Rab dobivaju od kraljeva velike povlastice i počinju se razvijati kao samostalne gradske komune, za vrhovništvo nad njima ugarski vladari će morati neprestano ratovati s Mlečanima, u XII. st. vrhovnu vlast Arpadovića priznaje i Bosna.

#### ➤ **Hrvatska u XII. stoljeću**

- **Andrija II. (1205.-1235.)** - vodi križarski pohod zbog kojega se prezadužuje, pa se mora odreći Zadra, plijeni imanja, kuje novac slabije kakvoće i sl, izbija pobuna nižeg plemstva, prisiljen je sazvati državni sabor i **1222.g.** objavljuje **Zlatnu bulu** - utvrđena su prava i slobode srednjeg i nižeg plemstva, svake godine sazivat će se staleški sabor, počeci ustavnosti, svi budući ugarsko-hrvatski vladari prisezat će na Zlatnu bulu;
- **Bela IV. (1235.-1270.)** - provala **Tatara 1241. g.**, kraljevska vojska poražena je na rijeci Šajo, Bela IV. bježi prema moru, nalazi utočište u Zagrebu, kojeg će Tatari razoriti, zatim u Trogir, koji će biti pod opsadom, a kralj će se ukrcati na brod i skrivati se po otocima, Tatari se vraćaju u Aziju na vijest o smrti **kana Ogotaja, 1242. g.** kralj je objavio **Zlatnu bulu** - kojom se utemeljuje **slobodni kraljevski grad Gradec** nasuprot biskupskom sjedištu u **Zagrebu**, u XIII. st. status slobodnoga kraljevskog grada, tj. samoupravu, dobit će više gradova tadašnje Slavonije (Dubica, Jastrebarsko, Križevci, Samobor, Varaždin, Virovitica).

DODATNO - za više informacija učenici mogu posjetiti web-stranicu  
<https://www.slideshare.net/Svijet/hrvatska-u-doba-arpadovica>  
<https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/4f5849da-2e9c-4dd9-b566-55920902cce2/>

